

BUITEN

21^E JAARGANG N^O. 23.

ZATERDAG 4 JUNI 1927.

Foto C. Steenbergh.

DE KOEPEL VAN VREEDENHOFF.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE SCHAT DER INCA'S, DOOR H. B. MARRIOTT WATSON (23)	BLZ. 266
VREEDENHOFF AAN DE VECHT (GEÏLLUSTREERD), DOOR Mr. A. LOOSJES (SLOT)	BLZ. 265, 268—271
DE KONING VAN CORSICA, DOOR J. D. H. VAN UDEN	BLZ. 269
REUZEN UIT DE VOGELWERELD (GEÏLLUSTREERD), DOOR A. W. FRANCKEN	BLZ. 272—275
BOTERHAM, DOOR Mr. C. BAKE	BLZ. 275
HEERSCHERS VAN FERRARA, DOOR KAZIMIERZ CHŁĘDOWSKI (18)	BLZ. 275
DE CEDAR BREAKS (ILLUSTRATIE)	BLZ. 276

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

De uitgevers verzoeken beteeftdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van een advertentie een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74-76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie" of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten". Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Atzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

DE SCHAT DER INCA'S

DOOR

23) H. B. MARRIOTT WATSON.

IK meende een donkere gestalte te zien bewegen, Manuel's geweer knalde; toen volgde een diepe stilte. Ik hoorde achter mij kermen. Ik keek om en zag Pedro met zijn hoofd tegen de rots liggen aan wier voet hij gevallen was.

„Zij zijn weg", zei Manuel. „Een is er gevallen — twee — nog meer".

Kalm keek hij neer op Pedro's doodsbleek gelaat en liep terug naar de open ruimte. Ik zag het licht van zijn lantaarn langzaam verdwijnen. Ik kon Pedro echter zoo niet laten liggen. Ik riep om hulp en het gelukte mij hem naar een der tenten te vervoeren. Hij had een kogel door het lichaam gekregen en was mijns inziens doodlijk gewond. Mercedes en Mrs. Chester deden dapper wat zij konden om hem te redden, maar ik zag dat het met hem afliep en treurde om den dapperen kerel, die door blanken was gedood.

Manuel keerde terug en een ander werd op wacht gezet. Hij had twee dooden op de rotsen gevonden en was overtuigd, dat meer gewond zouden zijn. Ons vuur had doel getroffen. Manuel scheen kattenogen te hebben. Dien avond zouden zij wel niet terugkomen. Zij hadden hun portie gehad.

ACHTTIENDE HOOFDSTUK.

HET BOMBARDEMENT.

Niettemin brachten wij een onrustigen nacht door en ik geloof, dat Mercedes en Mrs. Chester heelemaal niet geslapen hadden. Ik liep naar hun tent om het vuur bij te vullen, toen een zachte stem mij riep. Ik trad naderbij en voelde een hand die in de mijne gelegd werd.

„Is alles rustig?" vroeg zij fluisterend.

„Ik ben wakker", klonk Mrs. Chester's stem, en even later kwamen zij beiden naar buiten en gingen bij het vuur zitten, dat nu helder brandde. Om ze wat afleiding te bezorgen, vertelde ik hun eenige der avonturen, die ik in Oost-Europa

beleefd had en sprak van de wreedheid en verraderlijkheid dier onbeschaafde volken.

„Toch hebben wij geen reden om trotsch te zijn", zei Mercedes. „Kijk maar eens naar de producten onzer moderne beschaving". En zij wees in de richting der rotsen.

„Maar dit zijn de afwijkingen", zei ik. „In de Donaulanden is het gemiddelde zoo. Bij ons zijn dat de mislukte levens, de boeven".

En nu wij toch weer langs een omweg waren teruggekeerd tot onze huidige positie, kwam vanzelf het gesprek op meer persoonlijk terrein. Mercedes sprak van haar vader en haar vrienden in New York; ook spraken wij van Cassilis. Ik zei dat hij een der trouwste en beste vrienden was die men ooit kon hopen te winnen en Mercedes zei:

„Ik mocht hem van den aanvang af goed lijden. Toen ik nog dacht, dat jij slecht was, kon ik het van hem niet gelooven".

Wij hoorden zacht snikken en Mercedes boog zich tot mij over en fluisterde: „Als dat *jou* gebeurd was . . . !"

Hoeveel genegenheid sprak er uit die woorden. Hoe helder brandde de vlam van liefde, door mij in haar hart ontstoken!

Zoo verliep de nacht en bracht troost en verzachting.

Den volgenden dag bleven wij de wacht houden, maar bemerkten niets van onze vijanden. Wij waagden ons zelfs naar buiten en begroeven de ongelukkige halfbloeds. Pedro leefde nog dien geheelen dag; maar bij zonsondergang stierf hij. Wij waren allen diep onder den indruk van zijn verscheiden.

De duisternis viel in over een somber kamp. Juist de stilte onzer vijanden leek ons een bedreiging toe — onheilspellend. Ik had wachten uitgezet en in den namiddag had ik eenige uren geslapen om flink te zijn als de tijd zou komen. Bij het schijnsel van een onzer vuren zittend, keek ik omhoog naar de rotsen, wier toppen verdwenen in een duisteren hemel. Wij zaten in een diepen kuil, omgeven door geweldige steenen wanden.

Ik werd slaperig. Om wakker te blijven hield ik mijn blik gevestigd op een heldere ster, een ster van de eerste grootte, wellicht een planeet, die recht op ons kamp neerscheen. Ik moet een oogenblik mijn oogen gesloten hebben en toen ik ze weer opende, bemerkte ik dat de ster verdwenen was. Wat kon er gebeurd zijn? Wolken waren er niet. Ook had ik niet zoo lang geslapen, dat de ster buiten mijn gezichtsveld kon zijn geraakt. Alle overige sterren schitterden even helder als te voren. Ik bleef verbaasd omhoog staren en terwijl ik keek, verscheen de ster opnieuw. Dadelijk sprong ik op, nu klaar wakker. Ik greep mijn veldkijker en richtte hem op de randen van den kuil. Daar bewoog zich iets. Ik kon niet onderscheiden wat het was, maar bij het licht der sterren zag ik donkere schaduwen bewegen.

Ik wakte Manuel en tezamen bestudeerden wij de toppen der rotsen. Ik dacht eerst, dat het een condor was; maar die dieren vliegen niet in het holst van den nacht. Soms verdween het voorwerp geheel; dan weer verscheen het als een schaduw, die neerdaalde. Het zweefde omlaag aan de binnenzijde van den rotswand aan welks voet Manuel en ik de wacht hielden. Beneden was de duisternis dieper en daar verloren wij het ding uit het oog; het moest zich op een hoogte bevinden waarin geen licht kon doordringen, zoodat het onzichtbaar was. Toch bleven wij op onzen post, waakzaam en oplettend.

Eindelijk hoorden wij een geluid als van een krakend touw en daarbij als van een voorwerp dat langs de rots schuurde en stootte. Toen volgde een wat zwaardere slag; daarna stilte. Ik gaf Manuel zachtjes een teeken en wij gingen onhoorbaar op zoek. Zag ik daar een menschelijke gestalte of bedrogen mijn oogen mij? Ik sprong vooruit en greep — een arm. Het volgende oogenblik had ik den man overweldigd, zoodat hij geen vin kon verroeren.

„Maak licht!" riep ik Manuel toe en even later vlamde een lucifer op. Ik keek in het gezicht van Coop! De lucifer ging uit en ik beval Manuel een lantaarn te brengen.

„Jawel, ik ben 't", zei Coop heel bedaard. „Drommels, je hebt een hand als een schroef, Poindexter. Hou op; daar heb ik dat gewerschot gehad".

Hij bracht mij dingen in herinnering, die jaren geleden schenen te zijn gebeurd.

„Dus dien je nu den man, die je wou doodschieten", zei ik minachtend.

„De tijden veranderen en wij met hen", antwoordde hij; en juist toen verscheen Manuel met de lantaarn. Ik keek

Coop nauwkeuriger aan. Hij was mager en blijkbaar nog lang niet beter, maar hij grijnslachte en zijn oogen keken nog even helder en brutaal als ooit.

„Kerel, waarom ben jij teruggekomen?” zei ik. „Wat schiet je er mee op?”

„Laten wij zeggen, dat ik een oogje in het zeil wou houden”, zei hij opgewekt. „Ik wou niet alles aan het toeval overlaten”.

„Vertrouwde je Werner niet, hè?” vroeg ik.

„Noem het zoo je wilt, Poindexter”.

„Je bent gek”, zei ik verdrietig, „want nu kost het je je leven”.

„Ik ben al eens den dans ontsprongen. Misschien lukt het weer”, antwoordde hij onverstoorbaar.

Intusschen had Manuel onderzocht hoe Coop naar beneden was gekomen. Het bleek dat hij in een soort van kist gezeten had en dat men hem zoo naar beneden had laten zakken.

„In ieder geval zullen wij je vrienden beletten zich bij je te voegen”, zei ik en beval Manuel het touw door te snijden.

„Als ze 't nog eens probeeren, zullen wij ze misschien op onze manier verwelkomen”.

Coop zei niets en keek bedaard naar Manuel's werk. Ik had hem zijn pistool ontnomen en hield het mijne op hem gericht.

„Het was toch lang geen slecht idee”, zei hij even later eenigszins spijtig. „Hoe heb je me ontdekt?”

„Je hebt bij ongeluk een ster verduisterd”, antwoordde ik.

Hij lachte. „*Mal chance!* „Hij stierf doordat hij een ster verduisterde”. Lang geen slecht grafschrift. Weet je wat, Poindexter. Laten wij er om dobbelen, *quitté ou double?*”

„Ik begrijp je niet”, zei ik.

„Als ik win, verdwijn ik. Als ik verlies, mag je me doodschieten”.

„Je begrijpt de zaak niet goed, Coop”, zei ik, „want je hebt al verloren. Het is nu geen tijd om gewetensbezwaren te hebben”.

„Nee”, antwoordde hij opgewekt, „ik geloof niet, dat wij er die op na houden dezen keer. Enfin, ga maar vooruit. Ik heb 't koud. Heb je misschien een druppie bij de hand?”

Inmiddels was Manuel gereed gekomen met zijn taak. Wij gingen naar het kamp. Ik wist niet wat ik met Coop moest beginnen. Wat kan men doen met iemand, die nooit iets ernstig opneemt!

Toen wij in mijn tent waren aangekomen, haalde ik een flesch whisky voor den dag. Coop dronk met smaak zijn glaasje en toen het leeg was, stopte hij een pijp en begon te praten.

„Ik wil wel bekennen, dat ik een beetje uit het veld geslagen was toen ik merkte dat Houston en Werner gezworen kameraden waren”, begon hij. „Ik heb wat voor hem in den pekkel en den een of anderen dag zal ik het hem betaald zetten. Hij speelt geen eerlijk spel. Maar Werner is een heer, al is hij wat ruw. Maar heelemaal vertrouwen doe ik ze geen van beiden. Hoe dan ook, zoodra ik wat beter was, wou ik er bij zijn en zien wat er gebeurde. Ik kon het niet van mij verkrijgen in bed te liggen niets doen. En dan te denken dat Miss Varley het geheim kent! Nee maar!”

„Miss Varley heeft je gered, anders zou je zeker zijn gestorven”, zei ik. „En nu wordt Miss Varley aangevallen door je moorddadige vrienden”.

„Nou”, zei Coop, „wat het moorddadige betreft, heb je, dunkt mij, niet te klagen. Jelui hebt er drie op je rekening. Werner was woest”.

„Als ik door struikroovers word aangevallen, ben ik niet verantwoordelijk voor de gevolgen”, antwoordde ik.

„Hoe dan ook, de vraag is: wat moet er nu gebeuren? Wil je er om dobbelen?” vroeg hij.

„Ik heb geen tijd met jou te verspillen”, zei ik. „Voor zoover mij aangaat, lig je vóór de dag aanbreekt onder de groene zoden — of in casu onder de rotsen”.

„En dat te moeten hooren van een rustig Engelsch burger!” riep Coop uit en het klonk zoo dwaas, dat ik er om moest lachen. Tegelijkertijd zag ik Mercedes, die uit haar tent op ons toe kwam.

„Alles in orde?” vroeg zij en toen Coop bij haar nadering oprees en zij plotseling vóór hem stond, riep zij verbaasd uit: „U hier?”

„Mr. Coop heeft zich weer bij zijn vrienden gevoegd”, zei ik, „en is nu onze krijgsgevangene”.

Mercedes trad op hem toe en voor haar helderen blik sloeg hij beschaamd de oogen neer.

„Ik vond u ziek en stervende, Mr. Coop”, zei ze. „Met mijn eigen handen heb ik uw wonden verbonden en u verzorgd; en ik heb eenige mijner bedienden opgedragen u op een draagbaar naar de kust te vervoeren om daar verpleegd te worden. U hebt mij belogen. U hebt het zoo weten te draaien, dat ik een troep schurken op het spoor van onschuldige menschen heb gebracht. Wat hebt u daarop te antwoorden? Nee, wacht nog even!” Zij hief haar hand op, toen hij wou gaan spreken. „En nu bent u teruggekomen om tegen mij te strijden — terwijl ik gedaan heb wat ik kon om goed voor u te zijn! Wat hebt u ook daarop te antwoorden?”

Die tweede beschuldiging gaf hem de gelegenheid tot een poging om zich er uit te redden.

„Toen ik er mee begon, wist ik niet, dat u er bij betrokken was”, zei hij verlegen. „Ik hoorde 't eerst later, anders had ik 't niet verteld”.

„Verteld?” vroeg Mercedes koel. „Wat bedoelt u daarmee?”

„Van dit kamp”, zei Coop. „De zaak is, dat, toen ik naar Werner zocht, ik menschen hier bespeurde en, ofschoon ik niet wist dat dit uw kamp was, begreep dat er hier een moest zijn. Toen Werner dat vernam hield hij zich schuil, stuurde verkenners uit, wachtte af en vond u ten slotte”.

„Dus 't was jouw schuld”, zei ik. „Dat gaat hoe langer hoe meer op een doodvonnis lijken”.

Maar plotseling trad Mercedes met haar eigenaardige beslistheid tusschenbeide.

„Mr. Coop”, zei ze, „ik heb u éénmaal gered en u een levenskans geschonken. Ik schenk ze u opnieuw. Ga heen! U bent vrij. Ik vraag u slechts te doen wat uw geweten u voorschrijft. U zijt als oorlogvoerende teruggekomen en ik schenk u het leven, dat gij verbeurd hebt. God weet wat u van plan bent te doen, maar ik hoop, dat Hij u den juisten weg zal wijzen. Gij zijt als strijder gekomen, ga in vrede”.

De man bleef eenige oogenblikken staan, niet in staat een woord uit te brengen. Ik zag dat hij onder den indruk van haar woorden was. Toen wendde hij zich met een groet om.

„Ik ben u zeer dankbaar”, zei hij. „Ik geloof niet —. In ieder geval, tot ziens!” en daarop liep hij naar den uitgang.

Ik begreep, dat het noodig was onzen gevangene te vergezellen om te voorkomen dat een der wachters hem neerschoot en ik geleidde hem door de gang. Daar gekomen vroeg hij plotseling:

„Bestaat er iets tusschen jelui beiden?”

„Ik heb die eer”, zei ik.

Hij floot peinzend. Toen zei hij: „Je bent geen kwaje kerel. Maar dat ben je bij lange na niet waard”.

„Je hebt gelijk”, zei ik. „Maar wat de man ontvangt, dankt hij slechts aan de goedheid der vrouw”.

Wij hadden inmiddels den uitgang bereikt en met een: „Nou, saluut”, verdween Coop in den nacht.

Toen ik terugkwam, liep Mercedes berouwvol op mij toe.

„Ik heb verkeerd gehandeld. Ik had jou het gezag niet uit handen mogen nemen”, riep zij uit, „maar het was een plotselinge ingeving. Het was alsof mij bevolen werd dit te doen”.

„Liefste”, zei ik langzaam, „je hebt waarschijnlijk juist gedaan wat goed was”.

Wij stelden dubbele wachten uit en tegen het aanbreken van den dag legde ik mij ter ruste. Ik werd gewekt door een geweldig kabaal, alsof een hevige onweer het ravijn vulde met zijn gedonder.

Ik sprong op en tegelijkertijd kwam Manuel opgewonden aanrennen. Een rotsblok was aan den rand van het ravijn naar beneden gevallen; terwijl ik opkeek, zag ik een tweede door de lucht suizen. Het sloeg tegen een vooruitspringenden rand, sloeg in duizend stukken en viel met oorverdoovend geraas neer.

Dit was geen natuur-verschijnsel. Het was de nieuwste krijgslist onzer vastberaden vijanden. Terwijl wij er hulpeloos bij stonden, viel een derde blok op een der tenten en vernielde ze met alles wat ze bevatte. Toen volgden meer, het eene na het andere, tot de tenten der Indianen vernield waren, waarbij een der mannen werd verpletterd.

Dat kon niet lang meer duren. Ik bracht Mercedes en Mrs. Chester buiten de gevaarlijke zône onder een vooruitspringenden rotsrand, waar zij dicht bijeen neerhurkten en luisterden naar het vreeselijk bombardement. Door dat de kloof zoo nauw was, zaten wij als op een klein slagveld waarop voortdurend bommen barstten.

(Wordt vervolgd.)

Foto C. Steenbergh.

GEZICHT UIT HET PARK VAN VREEDENHOFF OP DE ACHTERZIJDE VAN HET HUIS.

VREEDENHOFF AAN DE VECHT.

(Slot.)

BEZIEN wij thans het huis; op enkele wijzigingen, in de jaren 1906—'10 aangebracht, kan daarbij dan nog tevens de aandacht worden gevestigd. — Sober-deftig, zonder eenige andere versiering dan die van deur- en vensteromlijsting in het midden, en het Louis XVI-ornament van het deurbovenlicht, is de voorgevel, met de breede harsteenen stoep; ofschoon van goede verhoudingen, mist hij de vorstelijke allure van het statige toegangshek, en brengt daarom wel eens — ten onrechte, zooals we zullen zien — den voorbijganger in de meening, dat Vreedenhoff's hek het éénige sieraad van dit Vecht buiten vormt. ☒ De zuidelijke gevel is, omstreeks 20 jaar geleden, zeer veranderd, en zie hier een verandering die de bewoonbaarheid van het huis in hoge mate ten goede kwam, maar tevens zijn karakter als oud-Hollandsch buitenhuis wel wat heeft geschaad. Slechts enkele ramen bevonden zich oorspronkelijk in dezen gevel; de bouwmeester schijnt de zon wel zooveel mogelijk uit het huis te hebben willen weren. Men kan het den heer Göbel van Aalst moeilijk ten kwade duiden, dat hij dit wenschte te veranderen, en elke latere bewoner van Vreedenhoff zal hem er dankbaar voor zijn: het huis is er eenige prettige, zonnige vertrekken rijker door geworden, benevens een mooie serre en een kostelijk bordes. Jammer echter, dat de bouwmeester, die deze veranderingen aanbracht, niet doordrenkt was van den geest van het 18de eeuwse Hollandsche landhuis, dat — hoezeer het getooid moge zijn met versierselen in den stijl van een der Lodewijken — nochtans een karakteristieke schepping van eigen bodem blijft. Dat nu is dit bordes van Belgischen natuurzandsteen, met zijn trap en zijn op kolommen van Fransch marmer rustend balkon niet. Het vertoont wel denzelfden stijl als het oude huis, maar het verschilt nochtans daarvan, omdat het niet sober-deftig Hollandsch, maar pompeus-Fransch is. Bevreemdend, omdat andere détails van dezen gevel weder een piëteitvolle nabootsing van 18de eeuwse voorbeelden vertoonen: de omlijsting van de middelste deur, het fraaie hekwerk voor het kleine balkon rechts. Zijn hier twee verschillende scheppende geesten aan het werk geweest? ☒ Het meest aantrekkelijk van het uitwendige van het huis is wel de achtergevel, met zijn uitgebouwde „koepelkamer". Onder het statig omlijste middelste raam, voorzien van kunstvol smeedwerk in den trant van het toegangshek,

ziet men den „eersten steen", welks opschrift in het vorig nummer reeds vermeld werd; boven de omlijsting prijkt, in sierlijk gekuifd rococoschild, een bekoorlijke voorstelling van eenige bacchantjes. Een zeer gelukkige verrijking van dezen uitbouw is de fraaie balustrade met den vroolijken kuif in het midden, daarop ± 20 jaar geleden aangebracht ter vervanging van de oorspronkelijke die vergaan was. ☒ De noordelijke gevel biedt niets vermeldingswaardigs, en zoo kunnen wij dan binnen gaan, de gang in, die wel tot het schoonste behoort wat in het huis valt te bewonderen, met haar roodmarmeren bevloering, bestaande uit platen, uit één blok gezaagd, 3 M. lang, 1.40 M. breed, die elk dezelfde teekening in het marmer vertoonen, met haar stucwerk¹⁾ in de zoldering en boven de deuren, in attributen van jacht en vischvangst en land- en tuinbouw de vier jaargetijden voorstellend, en met de sierlijk besneden leuning van de trap naar de verdieping; sierlijk is ook het stucwerk van het trappenhuis. Enkele veranderingen, in deze gang tijdens de restauratie onder Mr. Göbel van Aalst aangebracht, hebben haar schoon eer gebaat dan geschaad. ☒ Aan het einde van de gang bevindt zich de aantrekkelijkste kamer van het geheele huis, aantrekkelijk doordat elk harer hooge ramen uitzicht biedt op het schoone geboomte van het park en op den klaverblad-vormigen vijver achter het huis, maar ook omdat zij overweld wordt door een plafond met kostelijk stucwerk. ☒ Van de andere vertrekken noemen wij in 't bijzonder de achterkamer aan de noordzijde. Een leeren behangsel, beschilderd met voorstellingen van de Vecht en spelevarende jachten en trekschuiten, dekte vóór 1905 hare vervallen toestand waarin het verkeerde, moest het helaas worden verwijderd. De mooie schoorsteenmantel met het bekoorlijk stucwerk op den boezem daarboven, bleef gevan deze voorstelling (zie de afbeelding op bladz 270) te gelooven, dat hier de gelijkenis van Lucas XVI : 19—23 in beeld is gebracht: „En daar was een zeker rijk mensch, en was gekleed met purper en zeer fijn lijnwaad, levende alle dagen vroolijk en prachtig. En daar was een zeker bedelaar met name Lazarus, welke lag voor zijne poort,

¹⁾ Het stucwerk, dat door herhaaldelijk overwitten zijn scherpe lijnen verloren had, is bij de restauratie in oude scherpte hersteld en vervolgens wit beschilderd.

vol zweren, en begeerde verzadigd te worden van de kruimkens die van de tafel des rijken vielen; maar ook de honden kwamen en likten zijne zweren. En het geschiedde dat de bedelaar stierf, en van de Engelen gedragen werd in den schoot Abrahams ¹⁾ . . . .” Van rauw realisme, met de afzichtelijkheid van den melaatschen bedelaar, is dit stucbeeld verre en de engel, die Lazarus zal voeren naar het Paradijs, vertoont zich in de gedaante van een lieflijke vrouwe. Kunstvol werk, maar bovenal merkwaardig-typeerend voor een tijd, die zelfs dit verhaal in een lieflijk gewaad kleedde. Het medaillon onder de groote voorstelling vertoont een tuin à la Fragonard; zou hiermee het paradijs bedoeld zijn? Boven een der deuren aanschouwt men in een medaillon schilderwerk, met vrouwenfiguurtjes die aan Watteau herinneren. De bloemversiering in het vak boven de groote suite-deur is zeer fraai 18de eeuwsch werk van P. Stortenbeker, van wiens hand ook het schilderwerk boven de andere deuren is. $\boxtimes$ Minder treffend is de hieraan grenzende voorkamer; hier valt nochtans een fraaie schoorsteenmantel te bewonderen, en het trekt de aandacht, dat deze gansche kamer in den Louis XVI-stijl is gehouden, terwijl overal elders, behalve boven de voordeur, rococo en Louis XV den scepter zwaaien. — $\boxtimes$ Het park van Vredenhoff is $\pm$ 8 bunder groot, en bevat een rijkdom van stoer geboomte. Aan de voorzijde — rondom het voorplein waar zich eertijds een langwerpige vierkante bemetselde vijverkom met afgeronde hoeken bevond, die reeds lang gedempt is — hoofdzakelijk zware eikenboomen en linden, en bij het hek een prachtige bruine beuk; terzijde van het huis onder meer een zeldzame cederboom. Links achter het huis prijkt op het gazon bij den vijver een treurbeuk, waarvan het bladerdak zich neerbuigt tot den grond, in een cirkelvorm met doorsnede van 8 à 9 Meter. Rechts bij den vijver staat een zilveriep. Het achterste (meest westelijke gedeelte) van het goed wordt gevormd door bosschages en waterpartijen met een eilandje en aan de noordzijde is het begrensd door een prachtig recht laantje van statige populieren. Loopt men het af dan is daar plots aan het einde de groene weligheid der weiden met het grazende vee, en op den achtergrond de spoorweg Amsterdam—Utrecht. Aan de zuidzijde van het park bevinden zich, nabij de tuinmanswoning, de kassen en moestuinen; aan de tegenovergestelde zijde is het koetshuis. $\boxtimes$ Teruggaande, zien we achter den rondbelijnden vijver weer de mooie vertrouwelijke achtergevel van het oude Vechtpaleis tusschen het geboomte gevat. En het wordt ons een oogenblik angstig te moede. Zal Vredenhoff hetzelfde lot ondergaan als zijn buurman Ouderhoek, de veelbewonderde en veelbezongen „lustwarande” der Van Hoeken, door Cl. Bruin „de Koninginne van de Vecht genoemd”, waarvan weinig meer dan een vrij-eenvoudig hek over is? Er is eenige reden voor die vrees: in den aanvang van dit jaar stierf de man, die het lustverblijf tot nieuwen luister bracht, sindsdien wacht Vredenhoff op een nieuwen Heer en bewoner, en — de soms zoo dwaze en steeds grillige mode heeft zich nog niet van harte weer gewend naar de lieflijke Vecht, die toch nog ieder onbevooroordeelde het hart steelt, zooals zij dat eeuwen geleden den dichter de Regt deed, de Vecht, die wij nog steeds, met Lucas Rotgans, de koningin der Stichtsche stroomen kunnen noemen. Vredenhoff blijve, met zijn prachtig hek, een der kostbaarste parels aan haar kroon.

A. L.

1) D. i. het Joodsche Paradijs.

De koning van Corsica.

ANTON, baron Von Neuhoff, wiens voorvaderlijk slot in het graafschap Mark bij Lüdenscheid stond, was kapitein van de lijfgarde van den Munsterschen bisschop. De hachelijke stand van zijn financiën deed hem omzien naar een vrouw met een wel-

Foto C. Steenbergh.

VREEDENHOFF. DE KOEPELKAMER.

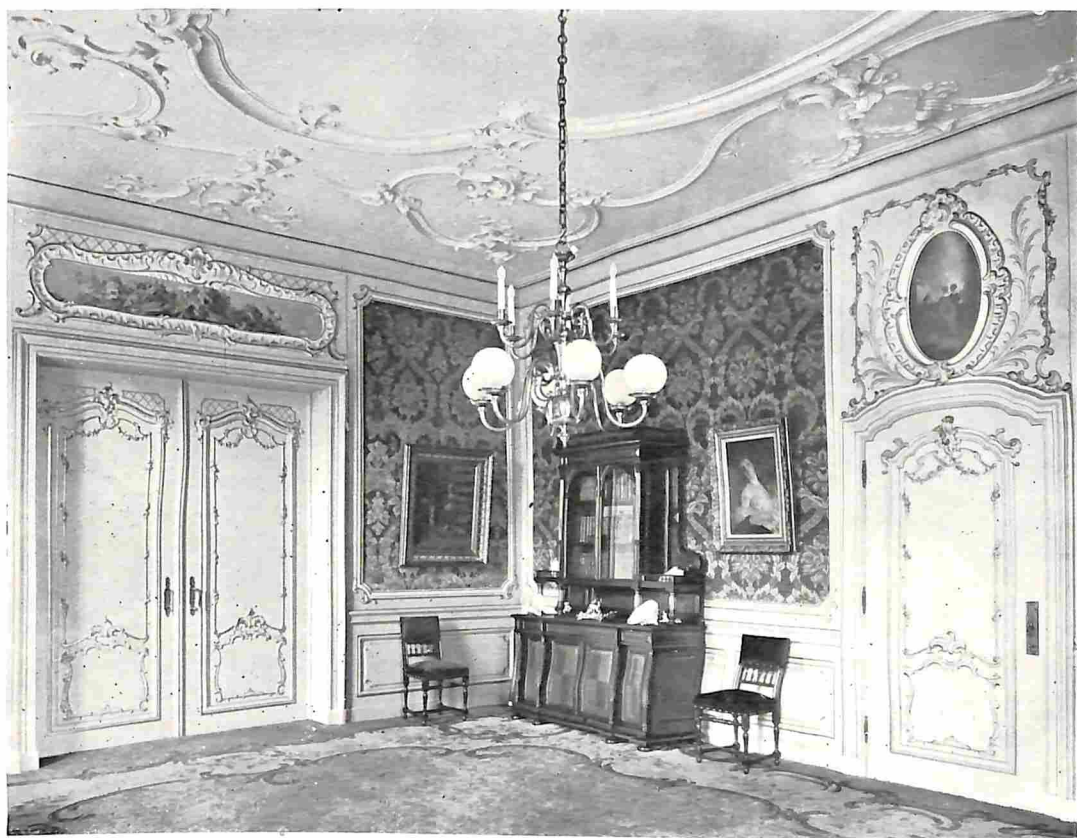

Foto C. Steenbergh.

VREEDENHOFF. HOEK VAN EEN DER KAMERS.

ge vulde beurs en hij vond ze in de dochter van een koopman, rijk geworden tengevolge van den oorlog, uit Visé. De verwanten van Von Neuhoff gingen op hun achterste beenen staan over deze beleediging, hun blazoën aangedaan, en, daar zijn kapiteinsrang hem slechts geringe vooruitzichten bood en hij het daaraan verbonden schrale salaris nu missen kon, schudde hij het Westfaalsche stof van zijn schoenzolen, trok naar Frankrijk en verkreeg door voorspraak van Elisabeth Charlotte van Beieren, hertogin van Orleans, een post als commandant van een fort in de buurt van Metz. Daar werd in 1686 zijn zoon Theodor Stephan geboren en daar stierf hij in 1695. ☞ De negenjarige Theodor werd page der hertogin en ontving een in alle opzichten voortreffelijke opvoeding, die alereerst gericht was op zijn toekomst als officier, maar waarbij ook zijn verstandelijke vorming niet werd verwaarloosd. Men zegt, dat het herhaalde lezen van Plutarchus bij hem den zin voor het avontuurlijke ontwikkeld heeft. Het verkeer aan het Hof gaf hem gemakkelijheid in den omgang en beschaafde vormen, die hem in zijn later leven uitstekend te pas zouden komen. Dat later leven is zoo rijk aan afwisseling, dat wij slechts de hoofdzaken ervan kunnen aanstippen. ☞ Oneenigheid met den markies de Courcillon, zijn beschermmer en vriend, maakte een eind aan zijn loopbaan als Fransch ritmeester. De speelduivel greep hem in zijn klauwen en spoedig werden Parijs en Frankrijk hem te klein. Zijn avontuurlijke geest en zijn verwantschap met baron Von Görz, den invloedrijken raadsman van Karel XII van Zweden, dreven hem naar het noorden. De onafgebroken oorlogen van dezen vorst boden Theodor volop gelegenheid, zich te vormen tot een dapper en kundig legeraanvoerder. Von Görz ontdekte in hem een uitstekend werktuig voor zijn politieke bedoelingen. Von Görz had niet misgezien, want een geheime zending naar Madrid gelukte boven verwachting. ☞ Daar ontmoette hij voor de eerste maal onzen landgenoot Van Ripperda, die hem zijn bescherming beloofde en, het moet tot zijn eer gezegd worden, deze belofte steeds heeft gehouden. Daarna kreeg hij de opdracht in Engeland een revolutie ten gunste der Stuarts te verwekken. Van Den Haag uit, waar ook Von Görz vertoefde, maakte hij herhaalde reizen naar Londen, waar de Zweedsche gezant, graaf Eyllenberg, de samenzwering leidde, tot deze in Februari 1717 ontdekt werd. Eyllenberg en Von Görz werden gevangen genomen en Von Neuhoff vluchtte naar Spanje. Op raad van Van Ripperda sloot hij een huwelijk met de invloedrijke hofdame der Spaansche koningin lady Sarsfield, dochter van lord Kilmanok. Zijn vrouw was

van een trotsch, ontoegankelijk karakter en had niet één „Van die duizend kleinigheden,

Die zoo lief staan in een vrouw”.

☞ De verbetering van Von Neuhoff's positie bleef uit en het zonnige Spanje en Parijs, toen een soortgenoot van hem, de Schotsche avonturier Law, daar als de redder van Frankrijks credietwezen bejubeld werd. Law's vorstelijke vrijgevigheid, Law's vriendschap, Von Neuhoff's speculaties in de actiën der door Law gestichte Mississippicompagnie stelden hem in staat op grooten voet te leven. Law's val dreef hem naar Engeland. Even later zien wij hem in Amsterdam, waar door schoone voorspiegelingen, op overtuigende wijze voorgedragen, een Joodsch-Portugeesch handelshuis hem de middelen voor een reis naar de Levant verschafte. Onovertroffen was zijn talent om schulden te maken; overal boezemde hij deelneming en vertrouwen in; zijn levendige fantasie wist voor de dolste plannen een bevredigende oplossing te vinden; van geheel zijn persoonlijkheid ging een betoovering uit, die ieder voor hem innam; men geloofde alles van hem te mogen verwachten en als zijn voorspiegelingen niet uitkwamen, welnu, men erkende: ongelukken zijn kwade kansen. ☞ Met het tevredenstellen van oude en het maken van nieuwe schuldeischers gingen eenige jaren voorbij, waarin hij zwierf te Parijs, te Amsterdam, te Lissabon, in Italië. Daar vinden wij hem in 1732 als gezant van Karel VI. Hij vertoefde beurtelings te Florence en te Livorno. Hier begon hij zich, doordat hij dagelijks in aanraking kwam met Corsicaansche uitgewekenen, voor de zaken van dit eiland te interesseeren. Zeker, avonturiersgeest, maar ook oprecht medelijden met de ongelukkige bevolking, geknecht door de Genuesche republiek, dreef hem er toe, voor haar in de bres te springen. De Corsicanen vertrouwden hem. ☞ De omstandigheden voor de bevrijding van het eiland achtte hij gunstig. De koningskroon zou bij het gelukken zijner plannen zijn loon zijn. De Joodsche bankier Jubach te Livorno werd zijn geldschieter, echter voor een bedrag van slechts enkele duizenden lira's. Te Rome en in de andere Italiaansche Staten vond hij geen steun. Toen naar Constantinopel, waar de politieke woelwater Franz Rakockzy hem in kennis bracht met van Bonneval, die in Constantinopel als Mohammedaan needer Porte. Von Neuhoff's plannen reikten ver: vernietiging van Oostenrijk en verovering van Italië door de Turken. Hij wist zoowaar den ervaren legeroverste Rakockzy en den

Foto C. Steenbergh.

VREEDENHOFF. SCHOORSTEEN IN EEN DER KAMERS.

geslepen politicus Achmet-Pacha te overtuigen en den steun der Porte te winnen. Tusschen beloven en doen ligt echter, — vooral in het oude Turkije, — een lange weg. Hij kreeg geen troepen, wel zeer aanzienlijke sommen geld. Maar was Van Ripperda, thans Osman-Pacha, geen opperbevelhebber in Marokko? Op Corsica was Theodor's komst voldoende voorbereid; alles was tot zijn ontvangst gereed en — 13 Maart 1736 landde hij in de haven van Alleria op een koopvaarder, bewapend met 10 kanonnen. De lading werd gedekt door de Engelsche vlag. ☞ Een leven van strijd, opoffering en miskenning vangt aan. Maar ook een leven, waarin Von Neuhoff's zeldzame gaven als krijgsman, als diplomaat, als wetgever zich openbaren, ook zijn ridderlijkheid en goedhartigheid als mensch. Als een die:

Geen steun van buiten

Ontleent, maar op zichzelf rust,

biedt hij, de Koning-Bevrijder, zonder een nationaal leger— de Corsicaan kromt zich niet onder krijgstuicht — den binnen- en buitenlandschen vijand het hoofd en als hij den 6den November het eiland verlaat en na een gevaarvollen tocht in Livorno belandt, is het om steun te vinden voor zijn volk. Onder allerlei vermommingen, als boer, als soldaat, als abt zelfs, reist hij half Europa om steun voor zijn land vruchteloos door. Te Parijs wordt hij herkend en wordt hem aangezegd, oogenblikkelijk Frankrijk te verlaten. Op zijn vlucht lost een Genuees een pistoolschot op hem, zonder hem te raken echter. Te Rouen scheept hij zich in naar Amsterdam. Daarna is hij nu eens in Den Haag, dan weer in Zeeland, op het huis Ruurlo in Gelderland, welks eigenaar Van Laer familie van hem is, eindelijk weer in Amsterdam, waar hij 19 April 1737 herkend en in 't logement „Het roode Hert” op vordering van zijn schuldeischers gearresteerd wordt. En nu doet zich het bijna ongelooflijke feit voor, dat hij zijn schuldeischers op een bijeenkomst van 7 Mei d.a.v. niet alleen tot uitstel weet te bewegen, maar zelfs tot opnieuw afschuiven. Een verzoek van de Genueesche regering om zijn uitlevering wordt door de onze van de hand gewezen. Zijn aanhang op Corsica bleef zich naar de mate zijner beperkte middelen kranig roeren en herhaaldelijk komen ladingen krijgstuig op het eiland aan. Vele ervan had Theodor betaald, andere werden op Corsica betaald met olie, wijn, wol, was, korallen enz. Hij knoopte van Amsterdam uit nieuwe betrekkingen aan; o.a. verwierf hij van aanzienlijke kooplieden, waaronder de huizen Luca, Boom, Trochain en Neuville, 5 millioen gulden en wierf persoonlijk officieren in Duitschland. ☞ Kardinaal Fleury, de Fransche minister, had inmiddels om Spanje's invloed te keeren, troepen naar het eiland gezonden en toen Theodor 13 September 1738 ten tweedenmale voor Alleria verscheen, wel met een ongekend grooten krijgsvorraad, maar zonder de zoo noodige troepen, was het pleit reeds beslist. Hoewel de Corsicanen zich heldhaftig tegen den Franschen aanvoerder Boissieux verzetten, moest Theodor aan het einde van het jaar weder uitwijken. In 1739 zou hij gezien zijn in Livorno, Rome, Venetië, ja zelfs in Tunis. Vast staat, dat hij einde 1739 weder in Holland was. Einde April 1740 kwam zijn zusters zoon Friedrich von Neuhoff met brieven van den Koning op Corsica. Hij leidde met overleg en koenheid het laatste dappere verzet tegen de Fransche troepen, maar eindelijk gaf Friedrich zich in October 1740 over. Theodor was hetzelfde jaar, onafgebroken, op reis. Ook Amsterdam zag hem weer bezig Op een Engelsch lineschip van 70 stukken bereikte hij 7 Jan. 1743 Livorno, waar hij den Oostenrijkschen generaal Breitwitz voorspiegelde, welke voordeelen Maria Theresia, koningin van Hongarije, door het bezit van Corsica zou verkrijgen. Haar gemaal Franz Stephan van Lotharingen, groothertog van Toscane, bleef echter voor Von Neuhoff's plannen doof. De Engelsche vice-admiraal Matthews, die voor Livorno kruiste,

Foto C. Steenbergh.

VREEDENHOFF. FONTEIN IN DE KOEPELKAMER.

versterkte Theodor's macht met een zijner bodems en 30 Januari 1743 was hij weder aan Corsica's kust, bij Isola Rossi. Het bleef een kruisen langs de kust en op het eind van dit jaar keerde hij wederom naar Livorno terug. Hij zag zijn land niet weder. In 1747 was hij in Holland, in 1748 in Westfalen, van Amsterdam vertrok hij Juli 1748 naar Londen. Hier kwam hij tot rust, maar niet in de gewone beteekenis van dit woord. Wegens zijn schulden werd hij in December in de gijzeling gesteld. In 1752, 27 Mei, werd Theodor persoonlijk in het Lagerhuis onder grooten toeloop gehoord. Gevolgen had dit

Foto C. Steenbergh.

VREEDENHOFF. HOEK VAN DE KOEPELKAMER.

De Engelsche vice-admiraal Matthews, die voor Livorno kruiste,

verhoor niet. ☞ Eindelijk, in 1755, kreeg hij door de wet, waarbij ontslagen werden de gegijzelden, wier onmacht tot betaling gebleken was, de vrijheid. Maar tegelijk grimde de zwartste armoede hem aan. Horatio Walpole deed met gunstig gevolg een beroep op de openbare liefdadigheid voor hem. Toen hem de opbrengst der inzameling door een commissie, waaronder lord Littleton, werd overhandigd, ontving hij hen in zijn kamer op de vierde verdieping, gezeten op een leuningstoel onder den hemel van zijn ledikant. Hij, de zieke, de afgetobde, de uitgeleefde, kon zijn troon op Corsica ook nu niet vergeten! ☞ Op 11 December 1756 legde hij het hoofd voor goed neder. Hij werd op het St. Anna's kerkhof te Westminster begraven en op de zerk, die zijn graf dekt, staat het door Walpole ontworpen grafschrift, waarin o.m. gezegd wordt: „Het geluk gaf den man een koninkrijk, doch weigerde hem brood op zijn ouden dag”. ☞ Theodor's geslacht stierf uit tegen het einde der achttiende eeuw met zijn kleinzoon, die als luitenant in Engelschen dienst te Gibraltar overleed en evenals zijn vader den geslachtsnaam Frederik had aangenomen.

J. D. H. VAN UDEN.

Reuzen uit de vogelwereld.

DEFTIGE, statige reuzen zijn het, zoowel in uiterlijk als in bewegingen, de in hun eenvoudig grijs pakje uitgedoste, met doelbewuste afgemeten schreden voortstapende kraanvogels. Niettemin krijgen ze zoo af en toe wel eens een jolige bui en vermaken ze ons dan kostelijk met hun zonderlinge en koddige kromme sprongen, danspassen en buigingen, bekend als de zoogenaamde „kraanvogeldans”; het is werkelijk amusant om de dieren in zulk een opgewonden toestand eens eenigen tijd met aandacht waar te nemen. Natuurlijk hebben we hier de in gevangenschap levende exemplaren op het oog; iedereen heeft ze in onze dierentuinen wel eens gezien. Het bespieden van deze vogels in de vrije natuur is een hoogst moeilijke zaak, daar ze uitermate schuw en voorzichtig zijn en allerlei van scherpzinnigheid getuigende listen weten te bedenken om den grootsten vijand van alle in het wild levende dieren, den mensch, uit den weg te gaan. Sedert eeuwenoude tijden geldt de kraanvogel dan ook als het symbool van de waakzaamheid en de voorzichtigheid; in de heraldiek wordt hij als zoodanig steeds voorgesteld met een ronden steen in den opgeheven rechterpoot. ☞ We meenen aan te mogen nemen dat het menigen niet bekend zal zijn, dat de kranen ook wel eens in ons vaderland in vrijheid aangetroffen worden, al is het dan maar tijdelijk, namelijk op den herfsttrek, die van de tweede helft van September tot in de eerste dagen van November plaats heeft. Ze zijn meermalen waargenomen in den achterhoek van Gelderland en Overijssel, in Noord Brabant en Limburg en ook wel eens sporadisch in Friesland en Groningen, doch het schijnt, dat de vaste richting van het trekken in de laatste halve eeuw om onverklaarbare redenen een wijziging heeft ondergaan, daar het een feit is, dat ze ons land tegenwoordig veel zeldzamer bezoeken dan voorheen. ☞ De bepaalde soort onder de vele, waarvan hier sprake is, staat zoölogisch kortweg bekend als „Kraanvogel” (*Grus cinerea*¹⁾ of *Grus grus* L.); hun eigenlijke woonplaats is verspreid over een reusachtig gebied dat zich uitstrekt van Middel- tot Noord-Europa en -Azië, vrijwel reikende tot aan de noordelijke boomgrens; tegen de wintermaanden reizen ze in groote troepen naar Indië en Afrika, in welk laatste werelddeel zij dikwijls tot ver in het Zuiden doordringen. ☞ Alvorens echter over dit merkwaardige trekken een en ander te ver-

tellen, willen we eerst een korte beschrijving geven van hun uiterlijk en eenige levensgewoonten. — Zooals reeds opgemerkt werd, is de hoofdkleur der vogels blauwachtig grijs, hier en daar, vooral aan het einde der vleugels, in zwart overgaande; ook langs keel en nek loopt een smalle verticale donkere streep, terwijl het overige van den hals lichtgrijs, soms bijna wit is. Eigenaardig doet de roode plek achter op den kop, die bij de mannetjes grooter en helderder van kleur is dan bij de wijfjes, en welke scherp afsteekt bij de glanzende zwarte veeren op het voorhoofd. De beweeglijke hals is veel langer dan die van een ooievaar; een volwassen kraanvogel bereikt een totale lengte van 1.20 à 1.50 M. De snavel is naar verhouding der overige lichaamsafmetingen niet groot te noemen, de kleur er van is grijsgroen en aan de punt bruinachtig; in het voorjaar neemt de wortel van de onderkaak echter een eenigszins roode tint aan. In het kleine sierlijke kopje schitteren een paar verstandige bruinroode oogen, waarmee de kraanvogels alles, wat in hun omgeving ook maar even van het gewone doen afwijkt, met aandacht opnemen; fier is dan hun houding, het mooie slanke vogellichaam hoog op de ranke pooten geheven. Het voedsel is hoofdzakelijk plantaardig, het bestaat meestal uit zaden en vruchten, al worden ook kikvorschen, hagedissen, muizen en allerhande insecten lang niet door hen versmaad. ☞ De kranen leven, zooals het meerendeel der trekvogels, in monogamie, hetgeen wil zeggen, dat eenzelfde mannetje en wijfje elkaar voor het leven trouw blijven. De tijd van hun verblijf in het Noorden wordt voor het grootste gedeelte in beslag genomen door het broeden en later de zorgvuldige verzorging der grappige jonge vogeltjes. Het nest is van zeer eenvoudige constructie, het ligt plat op den grond en bestaat slechts uit wat bijeengevoegde twijgen, bladeren, grassprietjes en biezten, die gemakkelijk kunnen worden bijeengebracht in de moerasige streken, waaraan zij als woonplaats steeds de voorkeur geven. Ze huizen gaarne tusschen wilgen en berken, maar moeten steeds een ruim uitzicht naar alle kanten hebben, om moge-

Foto Bengt Berg.

REUZEN UIT DE VOGELWERELD. HET VOGELLEVEN AAN DEN WITTEN NIJL.

lijk naderend gevaar onmiddellijk op te kunnen merken. Meestal in de laatste weken van April of in het begin van Mei worden er twee groote eieren gelegd, nooit vlak tegen elkaar aan, doch altijd met ongeveer een handbreed tusschenruimte. Deze zijn uiterst ruw van schaal en van een onbestemde roodbruine kleur, bezaaid met allerlei grijze onregelmatige vlekken en stippen. ☞ Terwijl het mannetje in de naaste omgeving trouw de wacht houdt, belast het wijfje zich uitsluitend met de gewichtige taak van het broeden, hetgeen ongeveer het tijdsverloop van een maand vereischt. Eigenaardig is het feit, dat de vrouwelijke kraanvogel zich in dien tijd voortdurend bestrijkt met water en modder, hoogstwaarschijnlijk om zich de roestroode kleur van den omringenden veengrond — en welke ook zoo straks die der twee kindertjes zal zijn — te verschaffen; een typisch geval van camouflage dus. ☞ Aardig goed zijn ze, die kleine piepende vogeltjes; ze houden het hoogstens maar een paar dagen in het nest uit en kunnen al spoedig loopen als de beste, terwijl het onderwijs der ouders in het zich zorgvuldig verbergen bij dreigend gevaar al dadelijk een aanvang neemt. Het schorre trompetachtige geschreeuw der volwassen vogels wordt door de kleintjes zeer goed begrepen en geeft hun een duidelijke aanwijzing van wat ze doen en laten moeten. ☞ Het leven dezer merkwaardige diersoort werd zorgvuldig bestudeerd en vele bijzonderheden zijn er over aan het licht gebracht door den Zweedschen vogelkenner en natuurfotograaf Bengt Berg. Hij wijdde zich gedurende langen tijd geheel aan de studie der trekvogels, waarbij vooral de kranen zijn aandacht vroegen; de resultaten van dit onderzoek verzamelde hij in een werk, getiteld: „Med Tranorna till Afrika” of: „Met de Trek-

1) Cinerea beteekent aschgrauw.

vogels naar Afrika" 1). ☞ Op boeiende wijze verhaalt hij dan, hoe hij reeds op zeer jeugdigen leeftijd een levendig belang stelde in die steltloopers, welke in den trektijd in reusachtige troepen, afkomstig uit Siberië, Rusland, Finland en Lapland, over zijn geboorteland aan de zuid-oostelijke kust van Zweden vlogen; vermakelijk is de beschrijving van zijn eerste avontuur met zijn vogels op een uitstapje naar Öland. Tijdens een later verblijf in Lapland wist hij een nest met de twee eieren van den „Kuorga" op te sporen, hetgeen oneindig veel geduld vereischte, daar de plaats er van te midden der moerassen zoodanig was gekozen, dat het bijna onbereikbaar en onvindbaar was. Tevens was hij getuige van de intelligente wijze, waarop de vogel er in slaagde zich tusschen de wilgentakken te verbergen en na ontdekking een houding aannam, alsof het geheele geval hem niet aanging. ☞ Hierdoor wijzer geworden, nam hij jaren later, na weer eens een kraanvogelnest ontdekt te hebben op een eilandje in het Sâmlandsche hoogland, uitgebreide voorzorgsmaatregelen om de waakzame dieren op korten afstand te kunnen naderen, te bespieden en — te fotografeeren. Met zijn helper roeide hij geregeld in den omtrek van het eiland heen en weer en zij gaven zich den schijn slechts een paar eenvoudige visschers te zijn, die verstoord te zijn niet aan kraanvogelnesten dachten. Na behoedzaam geland te zijn, waarop de broedende vogel natuurlijk terstond wegvloog, vervaardigden zij inderhaast door het uitgraven van veenplaggen een soort loopgraaf, waarin de camera's opgesteld werden. Dagen lang nam de geduldige natuuronderzoeker van deze schuilplaats uit het interessante gebeuren waar. Om te trachten de vogels zooveel mogelijk te verschalken, roeide de helper, na Berg op het eilandje achtergelaten te hebben, telkens terug met een nagemaakte mannetje in zijn bootje! ☞ Het feit, dat de broedende vogel zijn veeren met behulp van veenwater en modder roestbruin kleurt, iets wat door verscheidene ornithologen sterk in twijfel getrokken is, werd hier door den Zweed herhaaldelijk geconstateerd. Verder zag hij het mannetje, terwijl slechts het wijfje broedde, geregeld op wacht staan en door allerlei zwakke knorrende geluiden vijandelijke vogels, zooals een buizerd of een kraai, op een afstand houden. Met den koekoek leefden zij in vriendschap. Op zekeren dag kropen de kuikens uit het ei en kon de uitstekende opvoeding, die de kraanvogels in hun prilste jeugd van de zorgzame ouders genieten, nauwkeurig waargenomen worden. ☞ Ten slotte reisde Bengt Berg, om zijn onderzoek naar de levensgewoonten te volmaken, uitstekend toegerust met foto- en filmmateriaal naar het Zuiden. Toen hij ze tevergeefs gezocht had in Zuid-Spanje en in de noordelijke kuststreek van het donkere werelddeel, trok hij geheel Egypte door en vond eindelijk zijn vogels niet slechts bij tienduizend, ja duizendtallen weer in den Soedan voorbij Khartoem, op de slibbanken aan den

Foto Bengt Berg.

REUZEN UIT DE VOGELWERELD. DE HULP BIJ DE GEBORTE VAN HET TWEDE KIND.

Foto Bengt Berg.

REUZEN UIT DE VOGELWERELD. MOEDER EN KIND.

1) Onder dezen titel verscheen dezer dagen een Nederlandsche vertaling door Rinke Telman van dit bijzonder belangwekkende boek. De uitgever (H. P. Leopold's Uitgevers-Maatschappij te 's-Gravenhage) waren zoo bereidwillig, ons de bij dit artikel geplaatste cliché's, gemaakt naar de op dit gebied werkelijk eenige foto's, ter verluuchting van dit artikel af te staan.

oever van den Witten Nijl. Ze leefden daar dag en nacht eendrachtig te zamen, in gezelschap van een tallooze menigte andere Europeesche en ook uitsluitend Afrikaansche vogels, zooals velerlei soorten reigers, kwakken, ooievaars, lepelaars, nimmerzatten, pelikanen, flamingo's, ibissen, juffers van Numidië¹⁾ en kroonkranen²⁾, te veel om op te noemen. Af en toe vlogen groote zwermen op, waardoor, zooals hij schrijft, de zon letterlijk verduisterd werd, om voedsel te gaan zoeken in de naburige velden. Berg had nu gelegenheid te over om een serie interessante vogelkieken te maken en hier ontstond dan ook het grootste gedeelte van een natuurwetenschappelijke film, eveneens getiteld: „Med. Tranorna till Afrika.”

Maar hoe gaat die groote reis der kraanvogels en der trekvogels in het algemeen nu eigenlijk in zijn werk en wat is de drijfveer, die hen er toe aanspoort? Over deze vragen zijn in den loop der tijden door de geleerde wereld al heel wat theorieën verkondigd, doch het fijne van de zaak ligt toch nog altijd vrijwel in het duister. Dat de trekvogels naar Afrika en Indië reizen, weet men reeds lang; al in vroeger tijden kwam men op de gedachte sommige exemplaren van bepaalde merkteekenen te voorzien; werden deze dan toevallig in andere streken gevangen of geschoten, dan was op deze wijze de herkomst gemakkelijk vast te stellen.

☒ In het jaar 1885 schoot men in de omstreken van Örkened, een plaats in het zuidelijk deel van Zweden, een kraanvogel, welke aan den hals een stuk perkament droeg, waarop het volgende te lezen stond:

„I come from the burning sand
From Sudan, the murderers' land,
Where they told the lie,
That Gordo i would die.”

☒ Door het zoogenaamde „ringen”, ingesteld door Professor Thienemann van de „Vogelwarte” te Rossitten³⁾ en de waarnemingen van Gätke aan een dergelijke instelling op Helgoland, is men zeer veel te weten gekomen omtrent de richting van den weg, die afgelegd wordt. Het is hun gebleken dat de vogels niet rechtstreeks naar Afrika vliegen doch bepaalde reiswegen volgen, welke dus in verschillende streken een andere richting hebben; zoo koersen ze in Duitschland bijvoorbeeld steeds naar het Westen en in ons land naar het Zuid-Westen. Een groote weg uit het noordelijke gebied loopt naar de Oostzee en schijnt zich aan de noordkust van ons land in tweeën te splitsen. De eene gaat langs de West-Europeesche kust naar het Zuiden en de andere volgt ongeveer het Rijn-dal en vervolgens de oostkust van Spanje. Verder slaat er bij den Rhône-mond nog een weg oostwaarts af en verdeelt zich ook weer, de eene helft loopt over Corsica en Sardinië, terwijl de andere de Italiaansche westkust volgt om over Sicilië en Malta Afrika te bereiken. ☒ De terugweg in het voorjaar wordt eigenaardig genoeg niet langs dezelfde

route afgelegd, maar loopt vrijwel in een rechte lijn en is dus belangrijk korter. Ook schijnen de kraanvogels bij die gelegenheid veel minder onderweg uit te rusten, hetgeen alles te zamen genomen verklaart, waarom ze in ons land dan nooit gezien worden. Deze feiten zullen hoogstwaarschijnlijk wel toegeschreven moeten worden aan het sterke verlangen naar de broedplaatsen, waarmee ze in dat jaargetijde bezielde zijn.

☒ De werkelijke aanleiding tot den trek is niet gemakkelijk te verklaren, doch wordt door de moderne wetenschap in het kort ongeveer aan het volgende toegeschreven. Gelijk men weet heeft het klimaat van Europa in den loop der tijden vele wijzigingen ondergaan; verscheidene malen daalde de temperatuur dermate, dat ons werelddeel onder een zware

ijsmassa bedolven lag. Men neemt nu aan, dat de vogels hierdoor *genoodzaakt* werden een zachter klimaat op te zoeken, waardoor eerst de zoogenaamde „zwerfvogels” ontstonden, die zich steeds verder van hun nest verwijderden om die mildere temperatuur en voldoende voedsel te zoeken, doch er geregeld weer terugkeerden en daarna de „trek- vogels”, welke zich langzamerhand de gewoonte eigen maakten om in verre warmere landen met overvloed van voedsel vóór het aanbreeken der koude de wijk te nemen en slechts in den voortplantingstijd hun geboorteplaats weer op te zoeken. Deze eeuwenoude gewoonte zou dan steeds van geslacht op geslacht overgegaan zijn en zoo tot een „instinct” zijn geworden. ☒ Vóór de trek naar het Zuiden begint, komen de kraanvogels op bepaalde plaatsen in grooten getale bijeen en vertoeven daar dan nog eenigen tijd. Het is merkwaardig, dat de jongeren steeds elkaars gezelschap zoeken en ook gezamenlijk de groote reis aanvaarden, eerst later door de volwassenen gevolgd. Ook op den terugtocht in het voorjaar vliegen de jonge vogels weer vooruit¹⁾. ☒ Zooals reeds gezegd werd, duurt de trek van einde September tot begin November, doch de afreis der grootste zwermen heeft in het eene jaar wel eens wat vroeger plaats dan in het andere. Men wil

Foto Bengt Berg.

REUZEN UIT DE VOGELWERELD. EEN TIJDENS HET BROEDEN OPGESCHRIKTE KRAANVOGEL.

hier vaak een meer of minder kouden winter uit voorspellen, hetgeen meermalen bleek, juist gezien te zijn geweest. ☒ De kraanvogels zijn zonder twijfel uiterst gevoelig voor allerlei atmosferische invloeden; uit hunne hieraan toe te schrijven verschillende gedragingen weten de buitenmensen in de streken waar ze gedurende den trek neerkomen om uit te rusten, dan ook wel vaak verandering van weer af te leiden. Reeds Virgilius wist dit, het werd hem door onzen Joost van den Vondel in de „Lantgedichten” zoo schoon nagezegd:

„Noit leedt een landman, die bytyts paste om te kycken,
By regen lantschade, of de wackre kraenevlucht
Streeck, eer de regen quam gevallen uit de lucht

In een gezoncken dal uit 's hemels hooge streecken.”

☒ Ze zoeken steeds een voor hen gunstige windrichting op, waarmee dientengevolge de meer of mindere hoogte der vlucht in zeer nauw verband staat. Overigens heeft men op-

1) De kleinste der kraanvogelsoorten; dit munt uit door een bijzonder elegant uiterlijk, dat niet weinig verhoogd wordt door de twee lange bundels witte veeren, die het kopje versieren; zijn eigenlijke woonplaats is Oostelijk Europa en Midden-Azië. 2) Een uitsluitend in Afrika thuisbehoorende soort, welke zich voornamelijk onderscheidt door de hoofdzakelijk zwarte bevedering (de vleugeldekkveeren zijn helder wit) en een prachtige goudgeel-met-zwart gekleurde kroon op het achterhoofd. 3) Hierover werd reeds in „Buiten” No. 11 van dezen jaargang het een en ander medegedeeld in het artikel „Meeuwen in de stad” door T.

1) De Kraanvogels zijn eerst in het derde levensjaar volwassen.

gemerkt, dat zij overdag veel hoger vliegen dan des nachts, waarbij zich nog deze eigenaardigheid voordoet, dat ze in het eerste geval onophoudelijk een schetterend geschreeuw laten hooren en in het tweede steeds zwijgen. ⚔ Om den weerstand der lucht gemakkelijker te kunnen overwinnen vliegen zij zooals alle grootere trekvogels meestal in phalanxen of V-vorm, doch ook wel in schuine lijnen achter elkaar. Bengt Berg merkte op, dat deze laatste wijze acht der Witteren Nijl bij de vlucht naar de velden het vaakst voorkwam; zelden zag hij daar den ploegschaar- of wigvorm. ⚔ Men vertelt wel eens, dat de kranen op de terugreis naar het Noorden allerlei kleine trekvogeltjes op hun rug meevoeren, die op deze manier de groote afstanden dan al heel gemakkelijk en zonder vermoeienis zouden afleggen. Hoe apocrief dit ook klinken moge,

Stastok op dat merkwaardige avondje, waarop mevrouw Dorbeen reciteerde, binnenkwam, belast en beladen met de aangekleede boterham in persoon, in de gedaante van een schat van broodjes, met [k]aas en rookvles, en een macht van . . . gebakjes. „Waarschijnlijk in tegenstelling hiermede” — leest men verder in het Woordenboek — „wordt hier en daar *eene flanellen boterham* genoemd: eene boterham met niets er op (omdat die als 't ware bijna naakt is)”. Dan heeft men ook *eene wandelende boterham*, die het Woordenboek omschrijft als „eene bijeenkomst waarbij men, niet op vaste plaatsen gezeten maar staande of wandelende, eenige meer of minder eenvoudige spijzen nuttigt”; en ook een *vliegende boterham*, waarmede men vroeger een pijp tabak bedoelde. In ruimen zin vat men het woord boterham op, als men van iemand zegt: als is hem te doen om zijn *boterham*, d.w.z. om zijn levensonderhoud. In Zuid-Nederland zegt men van iemand die er deerniswaardig, neerslachtig uitziet: *hij ziet gelijk eene afgelikte boterham*, en wat men in Noord-Nederland, in platte scherts (zegt het Woordenboek) onder *eene afgelikte boterham* verstaat, behoeft ik hier niet te vertellen. Deed ik het toch, wie weet wat ik niet al van sommige lezeressen — *op mijn boterham kreeg!*

MR. C. BAKE.

sommige geloofwaardige natuuronderzoekers hebben het na eigen waarnemingen als een vaststaand feit verkondigd; door anderen wordt het echter ten stelligste naar het rijk der fabelen verwezen. Zeker is, dat groote en kleine trekvogels van velerlei soort meermalen op de rustplaatsen gedurende den trek in elkaars gezelschap te zijn. ⚔ En zoo gaat het leven der kraanvogels jaar in, jaar uit rustig zijn gang. Vijanden hebben ze weinig, lang zijn de tijden vervlogen, dat deze vogels hun grooten strijd tegen de Pygmaeën ¹⁾ te voeren hadden, welke ontbrandde doordat Gerana, de moeder van den stamvader van dit geslacht, na een hevigen twist met Juno, door deze uit wraak in een kraanvogel veranderd en van een grooten haat jegens haar eigen kinderen vervuld werd. A. W. FRANCKEN.

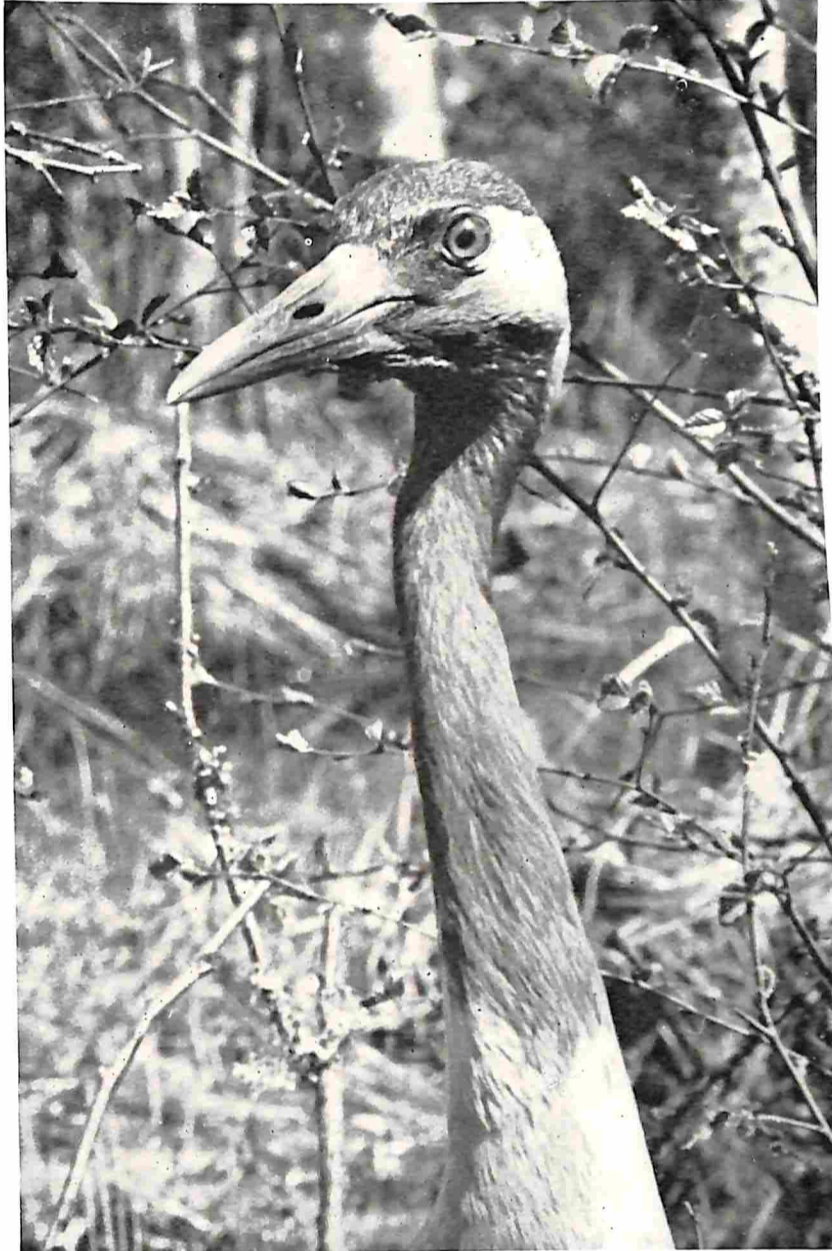

Foto Bengt Berg.

REUZEN UIT DE VOGELWERELD. DE INTELLIGENTE KOP VAN DEN KRAANVOGEL.

¹⁾ De Pygmaeën worden door Homerus beschreven als een dwergenvolk met bokshoornen op het hoofd, woonachtig aan de kust van den oceaan. Het mythologische verhaal, dat Heraeles zich in hun land eens in de open lucht te slapen had gelegd, door deze menschen vastgebonden werd en er vervolgens eenigen van in zijn zak stak, gaf later aanleiding tot het ontstaan der bekende geschiedenis van Gulliver in Liliput.

BOTERHAM.

DE oorsprong van dit woord — leest men in het Woordenboek der Nederlandsche Taal (dl. III, kol. 713) — „is nog niet met zekerheid bekend. Het komt alleen in 't Nieuwnederlandsch voor, en wel, naar 't schijnt, hoofdzakelijk in de volkstaal der oorspronkelijk Frankische streken (Vlaanderen, Brabant, Limburg, Gelderland en Zeeland), vanwaar het in de algemeene schrijf- en spreektaal doorgedrongen moet zijn”. Eene doorschrijft- en spreektaal doorgedrongen moet zijn”. Eene doorwrochte verhandeling heeft Prof. Dr. J. W. Muller, in dl. XV van het *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde* aan dit onderwerp gewijd. Wie er meer van weten wil, neme daarvan kennis. ⚔ Intusschen is het wel de moeite waard eens na te gaan, welke rol de boterham in de taal speelt (haast voegde ik er bij, denkende aan *De Boterham en de Goudzoeker van de Schoolmeester*: en in de letterkunde). Het Woordenboek geeft daarvan voorbeelden, evenals P. J. Harrebomée in zijn bekend *Spreekwoordenboek der Nederlandsche Taal*, I blz. 85. Men wordt uitgenoodigd op een *boterhammetje*, of op eene aangekleede boterham. In de *Camera Obscura* kan men lezen hoe de dienstmaagd van de familie

zulke uitzuigers als *Malvagia*, die natuurlijk met bijzondere voorliefde den vermogenden menschen de belastingschroef aanzette. De rentevoet bereikte dan ook soms een buitengewone hoogte en terwijl de gemeente den kapitalisten het recht toekende om veertig ten honderd te trekken, werd een rente van dertig procent als heel redelijk en legaal beschouwd. Dat onder deze omstandigheden een nijpende behoefte aan crediet ontstond, is duidelijk. Men heeft daarom in de XVe eeuw, zoowel te Ferrara als in andere gemeenten, getracht Joodsche bankiers te lokken, die meer goed bezaten tot het uitleenen van geld dan hun Christelijke collega's. In de XIVe en XVe eeuw werd dan ook haast in elk klein plaatsje een Joodsche bankier bereid gevonden, geld op onderpand voor te schieten, terwijl in grotere steden meer dan één Joodsche geldschieter zijn zaken dreef. Zij verkregen vaak vergunning tot het uitoefenen van het bankiersbedrijf in den vorm van een absoluut monopolie, met godsdienstvrijheid en verlof om naar eigen goeddunken een wo-

Heerschers van Ferrara.

¹⁸⁾ *Uit het Poolsch van KAZIMIERZ CLEDOWSKI. ERCOLE DE EERSTE (Vervolg).*

OVERIGENS heeft Ercole zelf een slecht voorbeeld gegeven door de ambten te verkoopen aan menschen, die het aan den hertog betaalde geld dubbel en dwars uit de bevolking versten. Het verkoopen van baantjes was echter een der belangrijkste bronnen van inkomsten voor de hertogelijke kas. ⚔ Onder dit fiscaal systeem en door de roofzucht der ambtenaren moest wel noodzakelijk het openbaar krediet lijden: het geld werd verstopt om het uit de handen te houden van

ning te kiezen, zonder beperkt te zijn tot bepaalde straten. In tegenstelling met andere rijkjes in Italië werden deze Joodsche bankiers te Ferrara niet verplicht tot het dragen van het teeken „O” op hunne mantels. De bankier was dus een bevoorrechte persoonlijkheid in de stad „tamquam civis habeatur” en dientengevolge de beschermer van andere Joden, die in bepaalde wijken moesten wonen. Het aantal Joden in het geheele land was ten tijde van Ercole reeds op twaalf duizend woonden. ☞ Nalatige schuldenaars werden te zamen met gewone misdadigers opgesloten, tot Ercole I voor hen een afzonderlijke gevangenis liet bouwen. Bankroet werd sinds lang als een geweldige schande beschouwd. Op een der pleinen in Ferrara lag sedert onheuglijke tijden een groot stuk marmer, eenvoudig „pietra” genaamd, een misvormde gedenksteen als het ware, waarin eenige treden gehouwen waren. Oorspronkelijk diende deze steen voor de deurwaarders, om er nieuwe wetten van af te kondigen; later werden er, wonderlijk genoeg, de bankroetiers publiek op tentoongesteld. Klaarblijkelijk is dit een Etruscische gewoonte, die onder verschillende vormen in de Italiaansche steden was blijven bestaan. De bankroetier werd uit zijn huis naar dien steen gesleept temidden van het nieuwsgierige gepeupel, dat een leege zak vóór hem uit droeg, waarna den stakkerd, tot teeken van zijn schande, een groene hoed werd opgezet. Van deze plaats af moest hij aan het volk verkondigen, dat hij afstand deed van al zijne bezittingen om met schande en spot van zijne schulden af te komen. Had echter een gefailleerde aan zijne verplichtingen voldaan — wat ook wel gebeurde — dan werd op die zelfde plaats de groene hoed, „il cappel verde”, hem van het hoofd genomen en met een zwarte verwisseld, ten teeken dat hij nieuwe schulden kon maken. — ☞ Tijdens de regering van Ercole bereikte Ferrara zijn hoogsten bloei; de stad telde honderdduizend inwoners en hoewel men haar voortdurend vergrootte, door nieuwe straten aan te leggen en vele huizen en paleizen te bouwen, heerschte er toch groote woningnood. In de XIIe eeuw reeds werd door Borso de stad zuidwaarts belangrijk vergroot, maar haar groote uitbreiding kreeg zij onder het bewind van Ercole, die zich deze uitbreiding tot taak stelde en met hartstochtelijke toewijding tot stand bracht. Dientengevolge ontstond dan ook ten Noorden van de hoofdstraat, Strada della Giudicca, een nieuw stadsdeel, dat grooter was dan geheel het oude Ferrara; de lange, rechte brede straten, welke Ercole hier liet aanleggen, dienden later tot voorbeeld, bij het stichten van steden in een klimaat, dat 's winters zeer koud en 's zomers zeer heet is. ☞ Ercole heeft echter ook moeilijke tijden doorleefd, waarvan de aan de Ferrarische oevers gelegen zoutpannen de oorzaak waren. De Venetianen zagen namelijk den grooten handel in zout uit de hertogelijke salinen met leede oogen aan en wilden Ferrara dwingen zout uit Venetië te betrekken. Deze strijd om den zouthandel, waarbij ook kwam oneenigheid over het recht der vischerij aan de oevers der Adriatische zee, gaf aanleiding tot een grooten oorlog tusschen beide rijken. ☞ De Franschen met het onder hun invloed staande Lombardijë en de paus snelden weliswaar Ercole te hulp en bezwoeren het Venetiaansche gevaar, maar deze strijd met de veel sterkere republiek

bracht Ferrara op economisch gebied, zeer zware slagen toe, van welke het zich zelfs na langen tijd niet kon herstellen. ☞ De Ferrariërs, overmoedig door deze hulp, meenden aanvankelijk minachtend op San Marco te kunnen neerzien, en de poëten beschreven reeds den ondergang der Venetiaansche republiek; hoe de paus gekomen was haar het H. Oliesel toe te dienen en de Koning van Frankrijk tezamen met Keizer Maximiliaan om getuige van haar ziertogen te zijn en hoe de Spaansche koning de exequien verrichtte. Zelfs de begrafenis der gehate stad werd voorbereid door den hertog van Ferrara, terwijl de markies van Mantua reeds de requiem-mis las. Veel schik hadden de Ferrariërs in een gedicht, dat opgang maakte en, waarvan de eerste strofe als volgt begon:

O Venezia, o Venezia pingua e grassa
Ogli altru' regni or la tua fama abassa!
La tua superbia non ha fin ne' fondo:
San Marco tuo non e' maggior di Christo.

De Venetianen bleven in 't spotten niet ten achter en lachten het zwakke Ferrara uit door te zingen:

„O guerra, o non guerra, Ferrara andera' per terra” . . .

Zij verweten Ercole I zelfs Italië verraden te hebben, omdat hij met hulp van Ludovico Moro, Karel VIII naar Lombardijë had doen komen, en brachten dit in verband met de legende over zijn afstamming van het geslacht Maganza, dat, zooals wij reeds vermeld hebben, een zeer treurige rol in de ridderromans speelde.

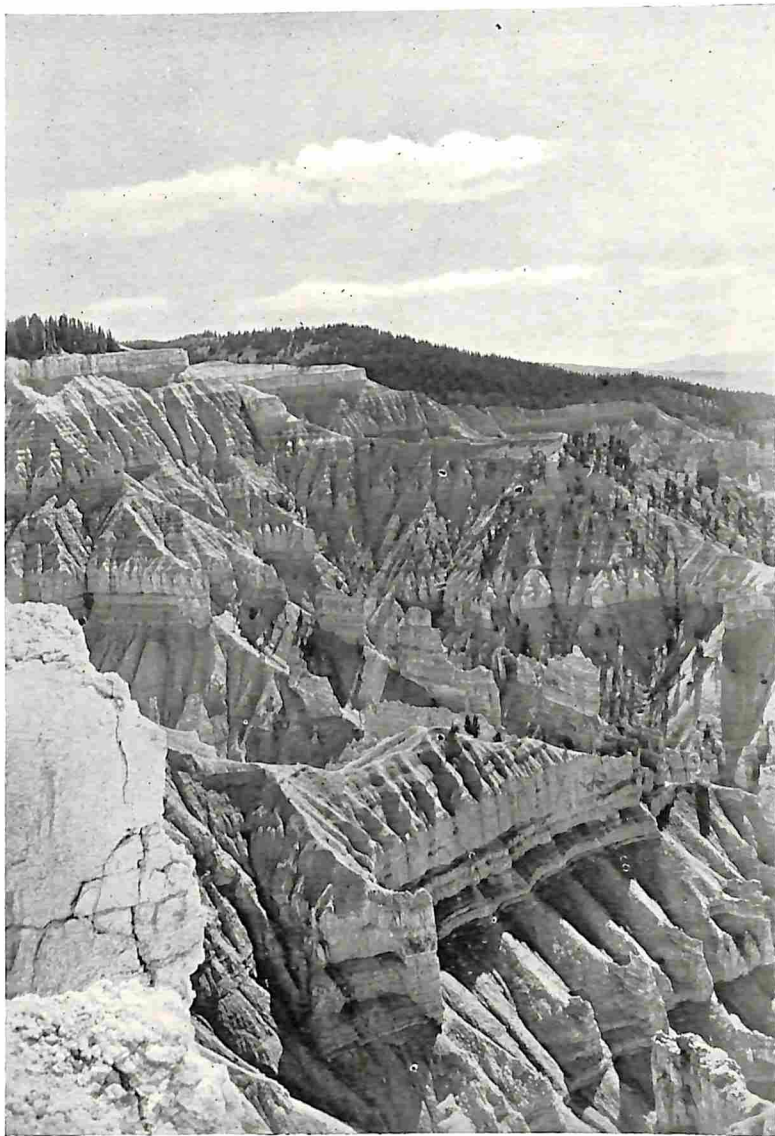
Marchese di Ferrara di la
[casa di Maganza,
tu perdera' l'istado al dispetto
[di re di Franza.

[Het hoogmoedige Venetië, vertrouwend op zijn macht, geloofde zelf haast, dat, zooals Jupiter in den hemel, San Marco op aarde regeerde. Jove e' in ciel e Marco sol
[in guerra
l'uno governa il ciel, l'altro
[la terra.

Ercole, die geen veldheer, maar daarentegen des te meer diplomaat, volgde het voorbeeld van Borso door tweedracht onder zijne vijanden te zaaien, uit wier fouten hij tevens voordeel wist te trekken: daarom vertrouwde hem dan ook niemand. Ten opzichte van Venetië echter

vond hij in de impopulariteit dezer republiek een trouwe helpster, die hem redde, toen hij te veel op één kaart gezet had. ☞ De oorlog met Venetië heeft bijna ongeneeselijke wonden in het economisch leven van Ferrara geslagen. Toen de zegevierende Republikeinen een tijdlang Ferrara belegerd hadden, trad juist de Po buiten hare oevers, wat groote schade veroorzaakte; daarbij heerschte in de stad zelf de pest, welke vele menschenoffers eischte, en tot overmaat van ellende werd Ercole zelf ook nog ziek. In deze dagen van algemeene wanhoop, toen het scheen, alsof de heele macht der d'Este's onherroepelijk ten ondergang gedoemd was, in dien kritieken tijd nam Eleonora vastberaden het staatsroer in handen. Zij stuurde hare kinderen naar Modena, zorgde, dat haar man ergens ondergebracht werd, waar hem geen gevaar dreigde en moedigde het volk aan, het uiterste te doen tot redding van het vaderland. Zoo heeft Eleonora, dank zij haar energie en later geholpen door interventie van den paus, inderdaad het land van den ondergang weten te redden.

(Wordt vervolgd).

DECEDAR-BREAKS. (AMERIKAANSCH ROTSGEBERGTE.)